

“ÇITIR ÇITIR FELSEFE”NİN YARATICISI BRIGITTE LABBÉ İLE SÖYLEŞİ

'Çocukları süslü sözcüklerle kandıramazsınız'

“Çıtır Çıtır Felsefe” dizisinin yaratıcısı Brigitte Labbé, Güneşli Kitaplığı'nın düzenlediği “7. Eğitimde Edebiyat Semineri” kapsamında Türkiye'ye geldi. Ülkemizde hem çocuklar, hem aileleri, hem de eğitimciler tarafından oldukça sevilen serinin yazarı ile semineri fırsat bilip bir görüşme yaptık. Güzel bir pazar günü buluşacağımız yerde güler yüzlü karşıladı beni sayın Labbé. Türkiye'ye içten bir sevgi duyduğu konuşmasından anlaşılıyordu. Bu keyifli sohbetle buluşturuyoruz sizleri.

■ Bir firmanın çok üst düzey bir yöneticisi iken birden bu konumu bırakıyorsunuz ve felse-

feye giriyorsunuz. Sizi buna yönlendiren neydi? Bir kaygı, bir rahatsızlık olması lazım; çalıştığınız yere dair olabilir, hayata dair olabilir.

Öncelikle bir tatminsizlikti diyelim iş hayatına dair. Çünkü her şeyden önce hayatta yapmakta olduğum şeyin anlamını bulamaz hale gelmiştim. Sanki benim dışımdan benim için programlanmış bir hayatı yaşıyordum. Bu bazen aile içindeki bir şeyde ya da toplumsal çevrenin, siyasi çevrenin, hatta belki dini çevrenin etkisinde olabiliyordu. Ama hepsinde ortak olan şey şu ki, insanın kendisine sorular sormasına izin vermeyen bir ortamdı bu. Sanki hayatınızı önden döşenmiş raylarda sürüyormuşsunuz gibi. Sorun şuy-

du ama bunlar çok güzel raylardı hayatımı sürdüğüm. Toplumun bakış açısından baktığınızda çok güzel raylardı, bırakılacak gibi değildi. Başarı, kariyer, para hatta güç- iktidar... Yani orada raydan çıkmak biraz zordu. Hatta benim on beş yılını aldığım raylardan çıkmak. Ama bunun başlatıcısı olan kuvvetlerden biri de anne olmamdı. Hatta artık hiçbir anlam bulamadığım bir şeyi yapmak üzere sabah erkenden onları evde bırakıp gitmek; bunun en berbat yanıydı. Bütün bu değişimde ilk adım bırakmaktı, illa gideyim felsefe yapayım diye sonu gelmez bir istekle hareket etmedim. Mesela gelip sanat tarihi de okuyabilirdim, arkeolojiye de girebilirdim, sosyoloji, antropoloji neden olmasın... Ama birden kendimi “felsefe amfi tiyatrosu”nda buldum. Ve Kant üzerine bir ders veriliyordu, onun çok ünlü bir eseri idi bu: “Saf Akıl Sınırları Dahilinde Din”. O amfilerden her çıktığımda hayatımda birkaç pencere daha açılmış gibi hissediyordum, sanki bir bulut aralanıyor gibi, hoca müthiş bir profesördü. Özellikle kendini anlattığı konulara, onların iyi anlaşılmasına adanmış bir hocaydı, gerçek bir pedagoğu ki söz konusu felsefe oldu mu böylesine rastlamak çok enderdir. Çünkü bazı dersler vardır ki amfiden hiçbir halt anlamadan çıktığım oluyordu, hatta konuştuğu konuyu bile anlamadan çıktıklarım vardı. Biliyordum belli başlı eksiklerim olduğunu bu konuda zorlanacağımı ama bu noktada değil. İşte böyle doğru hocayla neleri bırakarak felsefeye geldiği-

mi görüyorsunuz.

■ Bu geçiş sürecinde özellikle ailenizden çok tepki aldınız mı?

En başta düşündükleri şey, her şeyi bozuyor olduğumdu. Yani elimdeki her şeyi heba ettiğimi düşünüyorlardı.

Çocuk felsefi sorgulama yaşındadır

■ Bir şekilde felsefenin içinde buluyorsunuz kendinizi. Ancak yetişkinlere yönelik değil küçükler için felsefe anlatıyorsunuz. Yetişkinlere felsefe anlatmak mı daha kolaydır çocuklara felsefe anlatmak mı? Zorluklarını nasıl aşyorsunuz?

Önce şunu söyleyeyim yetişkinlere yönelik felsefe hiç denemedim. Karşılaştırmaya yapmam biraz zor o açıdan. Bence çocuklara aktarmak çok daha zor. Çünkü öyle büyük büyük sözcüklerin, söylemlerin ya da cümlelerin arkasına saklanamazsınız çocuklar varken karşınızda. Büyük kavramların da arkasına sığınamazsınız. Her şeyden önce çocuklara felsefi düşüncüyü aktarmak benim için bir alçak gönüllülük sınavıydı. Basit olmak zorundasınız, ama düşüncüyü ve fikri kaybedemezsiniz. Benim için çocuklara yaptığım bu çalışma gerçekten bir iğne oyası çalışması gibiydi neredeyse. Yani kelimesi kelimesine düşünmem gerekirdi. Basitliği korurken işin temelinin, özünün, formunu kaybedemedim; o zorluk burada. Tabii çocuğa yazdığınız için de her cümlede ilginç kalmaya devam etmek zorundasınız, ilginçliği korumak zorundasınız ki çocuk sizi bir noktadan sonra bırakmasın. Çünkü yetişkin dediğiniz kişi zorlanır sıkılır fark etmez, o kitabı ille de okumaya devam edebilir. Kafasında bir hayal vardır, o kitabı okumak zorundadır, bir yemekte bir yerde ondan ahkam kesecektir belki ama çocuğun hiçbir zaman böyle bir amacı olmayacağı için o tamamen sevip sevmediğine bağlı olarak okumayı, izlemeyi sürdürecektir ya da bırakacaktır.

■ Neden çocuklara felsefe yapmayı seçtiniz?

Öncelikle yetişkinlere acaba bir şey yaparsam mı diye hiç düşünmediğimi, doğrudan çocuktan yola çıktığımı söylemek isterim. Çünkü çevremde şöyle bir baktığımda da felsefe yaşıyorlar. Biz çocukluk olduğunu gördüm. Çünkü her çocuk felsefi sorgulama yaşındadır. Ben de işte tam orada onlara eşlik etmek, ulaşmak istedim.

Çocukların soruları ve ebeveynler

■ Büyük ihtimalle çocuklardan çok iyi tepkiler alıyorsunuzdur ama bir o kadar da ebeveynlerinden de güzel tepkiler var. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Yetişkinlerin, özellikle ebeveynlerin tepkileri oldukça iyi dedğiniz gibi. Hatta şu an Fransa'da da kitabın çevrildiği yirmi ülkede de aynı şekilde. Biz bunu büyük bir şanslılıkla karşıladık. Ama galiba bunun nedenini anlıyoruz. Şimdi her şeyden önce anneler babalar, hatta büyükanneler büyükbabalar çocukların sorabilecekleri sorular karşısında biraz dağılıp şaşalayabiliyorlar. Çünkü çocukların sordukları sorular da git gide zorlaşıyor. Hepsini zaman geçtikçe dünyaya çok fazla maruz kalıp çok fazla şeyi bir anda görüyorlar. Yani sanırım “Çıtır Çıtır Felsefe” ile onlar çocuklarla beraber birlikte cevapları aramak için bu diziden yardım alıyorlar. Bu diziyi bir alet edevat çantası gibi kullan-

Brigitte Labbé ve Damla Yazıcı

lanıp, gerekli aleti hep beraber çıkarıp o cevabı beraber oluşturuyorlar ve sorularla cevaba giden yolda da gerekli mirengi noktalarını elde ediyorlar. Şunu da düşünüyorum ki her yetişkin için de -büyüklüğü değişir ama- çocukluk tohumu kalmaya devam ediyor ve belki de bu diziyi o da ufak ufak yeşeriyor ve daha büyük bir yer kaplamaya başlıyor.

■ Kitapların konularına bakmaya başladığınız zaman; “Diktatörlük ve Demokrasi”, “Şiddet ve Şiddetsizlik” gibi çok siyasi temele dayanan konular da işleniyor ve bunlar çocuklara aktarılmaya çalışılıyor. Fransanın alt yapısına baktığımızda tarihsel süreçten etkilendiğiniz bir şey olmalı. Neden bu tür konuları işliyorsunuz? Sizi bunları işlemeye iten neydi?

Her şeyden önce felsefe zaten siyasi bir şey. Felsefe site hayatını açıklamaya yönelik bir şekilde doğdu. Burada da verebileceğim en iyi örnek, felsefenin babasının (Sokrates'in) ölümü Atina'daki siyasi iktidar tarafından mahkum edildiğini söylemek. Bu zaten daha felsefenin doğuşunda siyasi bir duruş olduğunu gösteriyor. Peki Sokrates ölümüne niye mahkum edildi? Birini öldürmüş müydü, hayır; devrim mi yaptı, hayır; hırsızlık mı yaptı, hayır. Çünkü soru soruyordu. Felsefe çok siyasi olduğu için rahatsız edici bir dal. Rahatsız edicidir çünkü siyasi liderler, iktidar sahipleri koyunları yönetmeyi tercih ederler, kendi kendine sorular sorabilen insanları yönetmekten se.

Çünkü onlar hayatın her yerinde

■ Burada yapmak istediğim vurgu şu; çocuklara felsefenin önemli noktalarını anlatırken genelde sevgi, sevgisizlik, arkadaş olma, aile kavramı işlenir. Ama “diktatörlük” kavramını çocuğun önüne koyduğunuz zaman burada bir farklılık olduğunu seziyoruz, o yüzden bunu biraz önemsiyorum açıkçası. Böyle bir yönelim neden?

Çünkü geleceğimizin vatandaşı olacak karartarı, gidişatı belirleyecek olan çocuklar. Şu anda ileride bir adalet, demokrasi olasılığının koruyucuları onlar. Dolayısıyla bir şey vereceksak bir şeyleri başlatacaksak bu konular üzerinden, onlarla başlamak gerekiyor. Diğer nedense şu;

inanılanın tam aksine çocuklar bu konularla acayip ilgili aslında. Bunu anlamak aslında çok zor değil. Çocuklar çevrelerinde olup biten her şeyle o kadar ilgililer ki... Burada şiddet görüp görmeme hikayesi var, burada doğanın nasıl kirlenip kirlenmediği var, burada evdeki mutluluk mutsuzluk var, burada okul hayatındaki ya da evde konuşulan başan konuların var, siyaset konuları var ve bunlar hakkında devamlı sorular soruyor. Çocuk bütün bu sorularla ilgililiyor çünkü bu sorular onların tam göbeğinde yaşıyor. “Çıtır Çıtır Felsefe”yi belki de farklı kılan şey şu olabilir; doğrudan ama doğrudan çocuğun aklına hitap etmesi. Gidip bir iki baş karakter belirleyip her şeyi onun üstünden öykülendirerek anlatmaması ya da çocuğun ille de sevgi ve duyarlılıklarına dokunarak bir şeylere dalmaması, doğrudan çocuğa, düşünen bir birey olarak hayatın orasından enstantene örnekler anlatmasıdır. Niye bu tip konuları işliyorum? Çünkü onlar hayatın her yerinde cereyan ediyorlar.

■ Türkiye'deki eğitim sistemini biliyor musunuz bilmiyoruz ama Fransa'daki eğitim sistemi nedir, nasıl farklılıklar gözlemlediniz?

Tabii ki kurumsal ve uygulama bazında çok büyük farklılıklar olabilir ama şunu hatırlayalım: Bir öğretmen sınıfa griip karşısında yirmi-otuz öğrenci olduğu zaman o iletişim, o biçim çok büyük benzerlikler doğurur.

Felsefi tadımlıklar

■ Bu siyasi yaşamda hepimiz varız; ebeveyn de var çocuk da var. Sürekli sınavlar yüzünden çocuklar artık okuyamaz, kendi isteklerini gerçekleştiremez noktadalar. Peki bu kitapları çocuklara nasıl ulaştıracağız? Yazılıyor, ancak çocuklara ulaşmadığı sürece bir şey ifade etmeyecek. Burada devletlin, yayınevlerinin, ebeveynlerin rolü ne?

Önce Fransa'da gördüğüm bir durumu söyleyeyim; dünyanın her şeyinde vardır kitap okumayan, edebiyatla ilgilenmeyen, herhangi bir nedenle kitapla buluşmayan çocuk durumu. Fransa'daki sonuç, bu çocukların da bu diziyi okuması oldu. Çünkü bu kitaplar doğrudan onlardan söz ediyor ve bunu onlarda çok derin bir şekilde yapıyor. Bana hiç ilkel gelmiyordum bunu söylemek ama onların işine yarar bir şey sunuyor, onlara yardım eden bir şey. Ben-

ce çocukları bu kitaplarla ya da bu düşünme şekli ile buluşturmanın en iyi yolu bir kere her şeyden önce tartışma seansları düzenlemek ama Fransa'da yaptığım gibi aynı sistem üzerinden okullarda öğretmenlerin yapması, bunu kavramaları, belli sayıda insan oluşturmaları, onlerine tadımlıklar koymaları. Çünkü ben bu diziyi yazarken bunu kafelerde ilk yapmaya başladığımda çocuklara geldikleri yere tadımlık atıştırmalar getirmelerini istiyordum. Dizinin adı da Türkiye'de “Çıtır Çıtır Felsefe”, bir diğer adı da “Felsefi Tadımlıklar” olabilir. Ve okullarda da bu yapılabilir, herkes ufak yiyecek bir şeyler getirir ortaya ve orada bu felsefe üzerine konuşmalar yapılabilir.

■ Bu konudaki soruların bitti. Türkiye gündemini takip etme fırsatınız oldu mu? Çok çalkantılı bir dönemden geçtik, Gezi süreci vs. Diktatörlük demişken bunları da sormak istedim.

Takip ettim. Öncelikle çok büyük bir empati içinde olduğumu bilmenizi isterim. Bu empatiyi özellikle de Türkiye'deki gençlikle kuruyorum. Olan bitenin çok farkındayım, izlemekle yetinmiyorum. Şunu düşünüyorum, burada çok ciddi bir hayat mücadelesi veriliyor. Bu hayat mücadelesinden kastım sadece canını kaybetmek kaybetmemek değil ama sahip olduğun hayatı korumak.

Sizin gibi genç olup bu şekilde çalışan insanları bize çok güzel kanıtlayacağı bir şey var ki benim çok değerli bulduğum; hiçbir şekilde devredilemez ve elden koparılamaz bir güç olan mikro eylemlilik. Çünkü bize hep inandırılmaya çalışılan şey bu, biz de inanmaya teşne yaratıklar olduğumuz için bilgiyi elinde tutan ve gücü elinde tutan insanları bu sorunları çözebilecek tek insanlar olduklarına inanıyorlar ve inanıyoruz da. Bunu böyle zannederek çok yanlışlıyoruz çünkü tarihe baktığımızda hiçbir büyük değişimin, hiçbir reformun ve iyileşmenin aslında bu bilgiyi ve iktidarı aynı şekilde ellerinde tutanlar tarafından gelmediğini, her zaman bir, birkaç kişi ya da onların çevrelerine topladığı gruplar, örgütlerle bunların başarıldığını, çok iyi görürüz ve onların bu başlattığı bu hareketin karşısında hiçbir iktidar duramamıştır, en güçlüleri bile. Yürekten, gönülden benim Türkiye ile bağım o kadar kuvvetlidir ki kişisel olarak, olan biteni çok yakından takip ettim.